

Motion

1980/81:1304

**av Sten Sture Paterson
om lokalisering till Näås av en hantverkshögskola**

I den av en bred remissopinion stödda byggnadsvårdsutredningens betänkande (SCOU 1979:17) beräknas det totala stödbehovet till 120 milj. kr. per år, varav staten skulle bidra med 85 milj. kr. Antalet berörda kulturhistoriskt värdefulla byggnader i landet är beräknat till minst 60 000. I utredningen framhålls nödvändigheten av att säkra hantverksutbildning och kunskaper om äldre tekniker och material.

I budgetpropositionen 1981 (prop. 1980/81:100, bil. 12) aviseras en proposition att föreläggas riksdagen våren 1981. I denna kommer att föreslås att för stöd till vård och bevarande av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse skall satsas 13,4 milj. kr. budgetåret 1981/82 och 18,4 milj. kr. budgetåret 1982/83.

Skillnaden mellan det beräknade behovet och tillgängliga medel kan synas stor. En försiktig start får emellertid ses som icke blott välbetänkt utan även nödvändig. Främsta skälet härtill är bristen på hantverkare förtrogna med äldre byggnadsteknik samt svårigheten att finna lämpliga byggnadsmaterial. Omfattningen av påtalade brister uttryckes i en länsantikvarierapport från Västmanlands län (Byggnadshytta för hantverksutbildning i Karmansbo, 1980) på följande sätt: "Likgiltighet inför upprätthållande av hantverkarskunnande och lagerhållning av traditionella byggnadsmaterial har gjort att förutsättningarna för underhåll knappast längre finns."

I utredningen Byggnadshytta på Gotland belyses svårigheterna att få modern byggprocess anpassad till reparations- och underhållsverksamhet. Dagens rationella byggande har trängt tillbaka behovet av ett stort antal specialutbildade hantverkare inom snickeri, plåtslageri, murning, putsarbeten, stenhuggeri, smide, äldre målningstekniker, träsnideri m. m. Kvarvarande yrkesmän på dessa områden är nu i pensionsåldern, och utbildade personer inom den yngre generationen som kan ta över finns ej.

Det är nödvändigt att genom dokumentationsverksamhet samla det gamla hantverkarskunnandet i en kunskapsbank varifrån det på nytt kan laras ut. Det är av värde ur kulturhistorisk synvinkel ävensom ur nationalekonomisk. För rätt underhåll, upprustning och modernisering av vårt äldre byggnadsbestånd är detta kunnande nödvändigt.

Tillgången på hantverkare och utbildningsmöjligheter bör enligt Arkitektmuseet ses "i ett landsomfattande och kontinuerligt perspektiv". Arkitektmuseet fortsätter i sitt remissvar på byggnadsvårdsutredningen: "Utredningens betoning av utbildningsfunktionen aktualiserar också ett bredare grepp på byggnadsvårdens utbildningsbehov, där den hantverkstekniska utbild-

ningen står i nära kontakt med projekteringsutbildning och utvecklings- och forskningsarbete, där också möjligheter till materialprovning och teknikutprovning är för handen. ---

Byggnadsvårdsutbildning kunde enligt Arkitektmuseets mening vara en uppgift vid de yrkestekniska högskolor som nu är under utveckling. Likaså utgör de tekniska högskolorna med byggnadsprojektörsutbildning en naturlig bas för byggnadsvårdsutbildning, och försök med integration av arkitekt- och hantverkarutbildning med konkret partianknytning har prövats ---”

Ur ovan anförda kan urskiljas två utbildningsnivåer för att möta behovet av kunnig arbetskraft inom byggnadsvården. Den ena nivån ligger på högskoleplanet med uppgift att dokumentera hantverksmetoder, utbilda lärare i hantverk vid gymnasieskolan i integration med teknisk högskola med arkitekt- och projekteringsutbildning, teknik- och materialprovning på programmet. Inom gymnasieskolans ram bör utbildning ske av yrkesmän inom byggnadsvårdens område.

En hantverkshögskola ställer speciella krav på lokaliseringen: närhet till teknisk högskola, goda kommunikationer (tåg, buss, flyg), god tillgång till objekt för praktisk byggnadsvårdsutbildning, lämpliga byggnader och billig tomtmark med expansionsmöjligheter. Nääs i Skallsjö församling, Älvsborgs län, uppfyller alla dessa krav. På Nääs drevs under åren 1874–1960 det internationellt kända Nääs slöjdlärarseminarium. Läroanstalten jämte egendomen kom genom testamente i statlig ägo 1891. Till de av staten godkända testamentvillkoren hörde bl. a. att läroanstalten skulle ”under namn av August Abrahamsons stiftelse i all framtid å egendomen Nääs uppehållas --- att läroanstalten i följd av ändrade förhållanden icke vidare behövs till utbildning av lärare och lärarinnor i slöjd, förvandla anstalten till annan högre läroanstalt för fortsatt utbildning av lärare och lärarinnor, ---”.

En hantverkshögskola torde helt överensstämma med vad som i testamentet förordnades.

Utbildningsverksamheten på Nääs lades ned i samband med att slöjdläro- och hantverkarutbildningen flyttades till Linköping 1960. Något nytt användningsområde för Nääs har sedan dess ej stått att finna, flera förslag till trots (SOU 1961:43; förslag om formhögskolor SOU 1970:66; motion 1976/77:369). Sedan 1978 pågår en utredning av frågan om den framtida användningen av Nääs. Enligt Kommittéberättelse 1981:1. U 20 inriktar sig utredaren ”på att söka få fram ett förslag till en hantverkshögskola för utbildning i utdöende yrken” – en inriktning som helt är i linje med ett redan 1978 väckt förslag i Lerums kommun som vunnit stark anslutning av alla berörda parter.

För Lerums kommun är det angeläget att kontinuerlig verksamhet åter kommer i gång på Nääs, ej minst på grund av dess närhet till Tollereds industrisambälle. Detta sambälle är klassificerat såsom varande av kulturhistoriskt riksintresse genom att det i sin såväl industri- som bostadsbebyg-

gelse uppvisar utvecklingen från 1830-talet fram till nutid. Denna industri-miljö är unik och en av de få bevarade i landet. Den bör därför skyddas mot yttre förändringar. Detta kan av kostnadsskäl endast göras genom att bebyggelsen förblir inlemmad i ett levande samhälles verksamheter och behov. Svårigheterna att följa denna målsättning ökar i och med nedläggningen 1981 av Nääs textilindustri – det ursprungliga upphovet till Tollered. En lösning på detta problem kan en verksamhet på Nääs bidra till på ett avgörande sätt.

Finansieringen av en hantverkshögskola på Nääs bör kunna lösas genom omDispositionering av medel som i dag utgår till utbildning, utbildningsstöd, beredskapsarbete m. fl. konton, som eljest skulle få bära kostnaderna för de blivande elevernas inlemmande i ett samhälle utan en hantverkshögskola. De stora samhällsekonomiska vinsterna med en hantverkshögskola som säkrar tillgången till en välutbildad arbetskraft, nödvändig ej minst för ett gradvis genomförande av byggnadsvårdsutredningens intentioner, bör även tas i beaktande.

Med hänvisning till vad som ovan anförts hemställs

att riksdagen hos regeringen begär att motionen överlämnas till
Näåsutredningen för beaktande.

Stockholm den 26 januari 1981

STEN STURE PATERSON (m)